

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

НА ТЕМУ «МІЖНАРОДНЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
ПРИЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК
ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД»

Виконавець:

студент ФМЕ ак. гр. №64

Беляк Ілля Олександрович _____

/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Уханова Інна Олегівна _____

/ підпис /

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Міжнародне інвестиційне співробітництво виконує фундаментальну роль у забезпеченні сталого розвитку приморських територій. Залучення іноземних інвестицій призводить до створення нових робочих місць, позитивно впливає на загальний рівень життя населення, сприяє акселерації технологічного та інноваційного розвитку. В якості чинника економічного відновлення це явище є ключовим як для промислово-інфраструктурного, так і для рекреаційного кластеру Причорноморських регіонів України. Відтак науково-практична значимість визначення обґрунтованих засад формування та реалізації ефективних економічних і правових умов міжнародного інвестиційного співробітництва є безсумнівною.

Міжнародна інвестиційна діяльність, вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток, методи організації відповідного співробітництва та інструменти залучення міжнародних інвестицій є доволі популярним предметом досліджень, що пояснюється вагомою роллю, що відіграє міжнародне інвестиційне співробітництво в економічному житті країн, що розвиваються, в тому числі України. Зокрема, теоретико-методологічний базис сформувавши в своїх дослідженнях економісти зі світовим ім'ям: І. Ансофф, Д. Бьюкенен, П. Друкер, Т. Портер, Й. Шумпетер. Серед вітчизняних дослідників, що розглядають вказані аспекти, варто назвати С. Бестужеву, О. Лактіонову, Ю. Надвірнянського, Г. Погрішук та В. Руденко, Н. Ситник, К. Фліссака. Така прискіплива увага з боку наукової спільноти, втім, недостатньо належно позначилася на дослідженні регіональних аспектів міжнародного інвестиційного співробітництва, зокрема – приморських територій України, відтак аналіз впливу міжнародних інвестицій на їх економічний розвиток є важливим науковим завданням.

Тому **метою роботи** є дослідження особливостей міжнародного інвестиційного співробітництва Причорноморських регіонів України як чинника економічного відновлення в повоєнний період.

Досягнення мети обумовлює виконання таких **завдань дослідження**:

- визначити сутність та особливості міжнародного інвестиційного співробітництва;
- проаналізувати організаційно-правове забезпечення реалізації міжнародного інвестиційного співробітництва;
- систематизувати методи аналізу та оцінки показників міжнародного інвестиційного співробітництва;
- дослідити макроекономічні умови міжнародного інвестування в українському Причорномор'ї;
- оцінити стан і динаміку іноземних інвестицій у Причорноморських областях;
- визначити структуру міжнародного інвестиційного портфелю у Причорноморських регіонах України;

– запропонувати напрями імплементації закордонного досвіду інституційного забезпечення міжнародного інвестиційного співробітництва у приморських регіонах;

– здійснити оцінювання внеску іноземних інвестицій у економічне зростання українського Причорномор'я;

– сформулювати стратегічні пріоритети міжнародного інвестиційного співробітництва для повоєнного відновлення Причорноморських регіонів України.

Об'єктом дослідження виступає процес реалізації міжнародного інвестиційного співробітництва Причорноморських регіонів України.

Предмет дослідження становлять науково-теоретичні та організаційно-методичні положення активізації міжнародного інвестиційного співробітництва в українському Причорномор'ї.

У процесі дослідження застосовано такі *наукові методи*: аналіз і синтез, узагальнення, компаративний аналіз – для дослідження науково-теоретичних засад міжнародного інвестиційного співробітництва; графічно-аналітичний метод, не-економетричні підходи (PESTEL-аналіз), статистичний інструментарій – для представлення даних стосовно стану інвестиційного співробітництва в Причорноморських регіонах України; кореляційно-регресійний аналіз – для емпіричного обґрунтування специфіки реалізації міжнародного інвестиційного співробітництва та визначення резервів його активізації для сприяння повоєнному відновленню Причорноморських регіонів України.

Інформаційна база дослідження складається з праць українських і зарубіжних авторів з питань міжнародного руху капіталу, інвестиційного менеджменту, реалізації іноземних інвестицій, чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють інвестиційні та дотичні господарські процеси, офіційні дані та звітність Державної служби статистики України, Національного банк України, обласних державних (військових) адміністрацій українського Причорномор'я.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел зі 107 найменувань, що розміщені на 123 сторінках. Текст роботи включає 11 додатків.

Основні положення дослідження викладено в 14 публікаціях, у тому числі в 1 статті в фаховому виданні категорії Б, 13 тезах доповідей:

1. Беляк І. О. Міжнародне інвестиційне співробітництво та його роль у повоєнному відновленні приморських територій України. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2023. Т. 1, № 6.

2. Беляк І. О. Пріоритети розвитку міжнародної інвестиційної привабливості Одеської агломерації в умовах транзитивної економіки. Формування ефективної системи управління та публічного адміністрування в умовах транзитивної економіки : матеріали IV Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Харків, 21 верес. 2022 р. Харків, 2022. С. 291–293.

3. Беляк І. О. Роль логістичного потенціалу в міжнародній інвестиційній привабливості Одеської агломерації. Особливості розвитку цифрової економіки в умовах інформаційно-технологічних викликів : зб. тез-доп. I Всеукр. науково-практ. конф., м. Трускавець, 20 жовт. 2022 р. Дрогобич, 2022. С. 72–74.

4. Беляк І. О. Європейський досвід управління інвестиційною привабливістю приморських агломерацій та його імплементація в Україні. Європейські виміри сталого розвитку : зб. наук. ст. за матеріалами IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 20 жовт. 2022 р. Київ, 2022. С. 75–85.

5. Беляк І. О. Удосконалення інституційних засад підвищення міжнародної інвестиційної привабливості Одеської агломерації. Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень : Матеріали II Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Луцьк, 9 листоп. 2022 р. Луцьк, 2022. С. 81–85.

6. Беляк І. О. Міжнародне інвестиційне співробітництво у повоєнній модернізації приморських територій України. Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту : зб. тез доп. Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 20 верес. 2023 р. Харків, 2023. С. 162–163.

7. Беляк І. О. Публічний контроль іноземних інвестицій як інструмент національної безпеки: приклад ЄС. Фінансово-кредитне та обліково-аналітичне забезпечення післявоєнного відновлення економіки України : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 5 жовт. 2023 р. Київ, 2023. С. 365–367.

8. Беляк І. О. Галузевий профіль міжнародного інвестування та кредитування Причорноморських регіонів України. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти : матеріали X Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 20 жовт. 2023 р. Київ, 2023.

9. Беляк І. О. Повоєнні перспективи міжнародного інвестиційного співробітництва приморських регіонів України. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : тези доп. X Всеукр. науково-практ. конф., м. Миколаїв, 25-27 жовт. 2023 р. Миколаїв, 2023. С. 121–123.

10. Беляк І. О. Повоєнні пріоритети міжнародного інвестиційного співробітництва приморських агломерацій України. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали III Міжнар. науково-практ. конф., м. Миколаїв, 02-03 лист. 2023 р. Миколаїв, 2023.

11. Беляк І. О. Динаміка правового забезпечення міжнародного інвестиційного співробітництва України. Економіко-правові та управлінської-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Дніпро, 03 лист. 2023 р. Дніпро, 2023.

12. Беляк І. О. Моделі міжнародного інвестиційного співробітництва. Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку : матеріали III Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 03 лист. 2023 р. Харків, 2023.

13. Беляк І. О. Регуляторне сприяння міжнародному інвестиційному співробітництву в Україні. Актуальні питання сучасної економіки : матеріали XV Всеукр. наук. конф. за міжнар. участю, м. Умань, 15 лист. 2023 р. Умань, 2023.

14. Беляк І. О. Потенціал Причорноморських територій України в міжрегіональній інвестиційній конкуренції. Проблеми формування та реалізації конкурентної політики : матеріали VIII Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 23-24 лист. 2023 р. Львів, 2023.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»** розглядаються сутність та особливості міжнародного інвестиційного співробітництва, досліджується організаційно-правове забезпечення його реалізації, визначаються методи аналізу та оцінки показників міжнародного інвестиційного співробітництва.

У другому розділі **«АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ»** проаналізовано макроекономічні умови міжнародного інвестування в українському Причорномор'ї, здійснено аналіз стану та динаміки іноземних інвестицій у причорноморських областях, досліджено структуру міжнародного інвестиційного портфелю у Причорноморських регіонах України.

У третьому розділі **«НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ»** обґрунтовано важливість інституційного забезпечення міжнародного інвестиційного співробітництва у приморських регіонах, зокрема шляхом імплементації закордонного досвіду, проведено оцінку внеску іноземних інвестицій в економічне зростання українського Причорномор'я, запропоновано стратегічні пріоритети міжнародного інвестиційного співробітництва для повоєнного відновлення Причорноморських регіонів України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження показало, що міжнародне інвестиційне співробітництво є вагомим чинником повоєнного відновлення Причорноморських регіонів України, раціональне використання якого дозволить прискорити економічне зростання і закласти фундамент для багаторічного стійкого розвитку. До ключових положень роботи, відтак, належать таке.

1. Концептуалізація міжнародного інвестиційного співробітництва далека від завершення, а його дискусійний характер та емпірична невизначеність поки не дозволяють отримати загальновизнану дефініцію. Це обґрунтовує необхідність формулювання та введення в науковий оборот власного погляду на сутність аналізованої категорії, яку доцільно розуміти як економічні відносини, що складаються в результаті здійснення міжнародного інвестування та опосередковують рух міжнародних інвестицій.

2. Ключовою рисою, що визначає комерційну природу інвестиційного співробітництва та єднає його з міжнародною інвестиційною діяльністю та міжнародним рухом капіталу, є основна мета – отримання прибутку. Роль міжнародного інвестиційного співробітництва уособлена в його функціях та реалізується через вплив його суб'єктів на об'єкти на кількох рівнях, однак кожного

разу маючи прояв у русі міжнародних інвестицій, що складає предмет такого співробітництва. Відтак доцільно розглядати названі поняття у стратифікаційному розрізі. На погляд автора, міжнародне інвестиційне співробітництво може реалізовуватися на мега-, макро-, мезо- та мікрорівнях.

3. Методичні підходи до аналізу та оцінки раціонально розглядати, враховуючи специфіку та конкретно-економічні прояви відповідних складових. Найбільш популярним серед дослідників є діагностика ступеню ефективності використання суб'єктами міжнародного інвестиційного співробітництва того чи іншого методу та інструменту реалізації відносин, що його складають. Розмаїтість доступного інструментарію й визначає ступінь прогресивності такого співробітництва в певній країні або групі країн. Збір і узагальнення актуальних, з точки зору мети цього дослідження, публікацій дозволив виокремити такі цільові індикатори впливу інвестицій: економічне зростання, продуктивність, зайнятість, заробітна плата, суспільна нерівність, бідність, національний дохід.

4. Огляд макроекономічних умов міжнародного інвестування в українському Причорномор'ї засвідчує наявність незмінних міжобласних пропорцій у регіональному виробництві. Галузева структура регіонального господарства є подібною до загальнонаціональної, за виключенням деяких відмінностей в порядку ключових галузей. Результати PESTEL-аналізу свідчать про найбільший вплив на міжнародне інвестиційне співробітництво Причорноморських регіонів правових і політичних чинників, що цілком логічно витікає з сутності досліджуваного явища. Дещо слабшим є вплив економічних, технологічних і екологічних чинників, а найменш вразливим таке співробітництво є до соціальних аспектів.

5. Аналіз сукупних залишків іноземних інвестицій доводить наявність чотирьох етапів розвитку міжнародного інвестиційного співробітництва Причорноморських регіонів: впевнене зростання в 2009 – 2013 рр., що змінилося стагнацією в 2014 – 2015 рр., стабілізацією в 2016 – 2020 рр. з помітною пост-пандемічною акселерацією в 2021 р., та різким занепадом під час воєнного стану в 2022 р. Структура іноземних інвестицій дозволяє дійти висновку про домінування Одеської області відносно міжнародного інвестиційного співробітництва в українському Причорномор'ї. У загальнонаціональному ж масштабі досліджувані регіони характеризувалися певною активізацією зусиль з розширення міжнародних інвестиційних зв'язків у 2016 – 2020 рр., проте наслідки «коронакризи» та повномасштабне вторгнення в Україну звели нанівець більшу частину досягнутого в цьому напрямку, відкинувши на десятиліття в прогресі інвестиційне співробітництво до рівня 2010 – 2011 рр.

6. Портфель міжнародних інвестицій у Причорноморських регіонах представлений, переважно, портовою логістикою, на яку припадає практично половина всіх залучених інвестицій. Така зацікавленість саме в портовому господарстві пояснюється масштабами провадження бізнесу в цьому секторі: частка портів Причорноморських регіонів у загальному вантажообігу України складала не менше 90 %, а з початком повномасштабного вторгнення абсолютно весь морський транспорт завантажується та розвантажується в портах Одещини, що обумовлено веденням активних бойових дій у східній частині акваторії Чорного моря. Майже кожен четвертий долар корпоративних іноземних інвестицій у Причорноморських

регіонах припадав на енергетичний сектор і переробну промисловість. Інтерес нерезидентів до ведення бізнесу в енергетиці стосується, переважно, розробки відновлювальних джерел. Міжнародні інвестиції в підприємства переробної промисловості стосуються, переважно, обробки аграрної продукції та виробництва продуктів харчування, що пояснюється доступом до дешевої та якісної сільськогосподарської продукції, що складає основу економіки Причорноморських регіонів.

7. Аналіз регіонального розрізу найбільших іноземних інвесторів у Причорноморських регіонах свідчить про актуальність впровадження системи публічного контролю за іноземними інвестиціями з метою забезпечення національної економічної безпеки. Актуальність інтенсифікації роботи над упровадженням скринінгу інвестицій в Україні пояснюється, по-перше, зобов'язанням рухатися в фарватері головних економіко-правових трендів ЄС, а по-друге, потребою убезпечити національну економіку від руйнівного впливу «токсичних інвестицій», що можуть походити не лише з країни-агресора та її сателітів, а й з держав, для яких Україна є реальним або потенційним конкурентом на певних сегментах світового ринку.

8. Реалізований кореляційно-регресійний аналіз емпірично визначив ключові резерви для повоєнного відновлення Причорноморських регіонів України: ринок праці, товарний експорт і сільськогосподарське виробництво. Результати обчислень свідчать про відсутність особливо високого зв'язку між міжнародним інвестиційним співробітництвом та економічним розвитком Причорномор'я, проте назагал взаємний вплив є суттєвим, що обґрунтовує важливість ролі іноземного інвестування в зміні соціально-економічного становища досліджуваних регіонів. Деградація ж інвестиційних зв'язків призвела б до експорту товарів не більше ніж на 741 млн. дол. США, випуску агропродукції на рівні 94 млн. дол. США та вивільнення робочої сили з належними негативними наслідками стосовно кардинального погіршення рівня життя населення.

9. Реалізація інвестиційного потенціалу Причорноморських регіонів має бути пріоритетним економічним завданням не лише для органів державної влади на місцях, а й для місцевого самоврядування. Пріоритизація міжнародного інвестиційного співробітництва приморських територій України має спиратися на набутий під час війни досвід стратегічної важливості провідних галузей та прагматичне ставлення до повоєнних умов функціонування вітчизняної економіки. Втім, ілюзія «закордонного порятунку» не спроможна викликати економічний ренесанс навіть за дієвого інвестиційного менеджменту після завершення активних бойових дій. Тому зусилля в напрямку залучення фінансових, матеріальних та інтелектуальних інвестицій доцільно поєднувати з цілеспрямованим реформуванням внутрішнього інноваційно-інвестиційного та соціального простору як у Причорноморських регіонах, так і в інших регіонах України.

АНОТАЦІЯ

Беляк І.О., «Міжнародне інвестиційне співробітництво Причорноморських регіонів України як чинник економічного відновлення в повосенний період».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес реалізації міжнародного інвестиційного співробітництва Причорноморських регіонів України.

У роботі розглядаються сутність та особливості міжнародного інвестиційного співробітництва, визначається організаційно-правове забезпечення його реалізації та досліджуються методи аналізу та оцінки показників міжнародного інвестиційного співробітництва приморських регіонів.

Проаналізовано макроекономічні умови міжнародного інвестування в українському Причорномор'ї, охарактеризовано стан та динаміку іноземних інвестицій, досліджено структуру міжнародного інвестиційного портфелю у Причорноморських регіонах України.

Обґрунтовано потребу в імплементації закордонного досвіду інституційного забезпечення міжнародного інвестиційного співробітництва. Здійснено моделювання внеску іноземних інвестицій у економічне зростання українського Причорномор'я. Запропоновано стратегічні пріоритети міжнародного інвестиційного співробітництва для повоєнного відновлення Причорноморських регіонів України.

Ключові слова: міжнародне інвестиційне співробітництво; приморські території; повоєнне відновлення; прямі іноземні інвестиції; міжнародний рух капіталу.

ANNOTATION

Bieliak I., “International Investment Cooperation of the Black Sea Regions of Ukraine as a Factor of Economic Recovery in the Post-War Period”.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 “International economic relations” under the educational program “International economic relations”. – Odessa National Economic University. – Odesa, 2023.

The master's qualification work consists of three sections. The object of research is the process of implementing international investment cooperation of the Black Sea regions of Ukraine.

The work examines the essence and features of international investment cooperation, defines the organisational and legal support for its implementation, and studies methods of analysis and evaluation of indicators of international investment cooperation of coastal regions.

It is analysed macroeconomic conditions of international investment in the Ukrainian Black Sea region, characterised the state and dynamics of foreign investment, studied the structure of the international investment portfolio in the Black Sea regions of Ukraine.

The need to implement foreign experience of institutional support for international investment cooperation is substantiated. The contribution of foreign investment to the economic growth of the Ukrainian Black Sea region is modelled. The strategic priorities of international investment cooperation for the post-war restoration of the Black Sea regions of Ukraine are proposed.

Keywords: international investment cooperation; coastal areas; post-war reconstruction; foreign direct investment; international capital flows.